

Atlasinventering 2 i Stockholms rapportområde – lägesrapport för första året

Text & bild: Tomas Viktor

StOF började under hösten 2006 att sondera intresset för att göra en ny atlasinventering i syfte att bedöma antalet häckande fågelarter i Stockholms rapportområde. Den första inventeringen genomfördes under perioden 1974-1986. Meningen med en atlasinventering är att registrera antalet häckande fågelarter inom rutor om 5x5 km. Inom Stockholms rapportområde finns det 351 sådana rutor. Vid ett möte med hugade inventerare och lokalföreningsrepresentanter beslutades att påbörja en ny inventering. Målsättningen är att genomföra inventeringen under fem fältsäsonger, det vill säga åren 2007-2011. Inventeringen ger en kvalitativ bild av antalet arter som häckar inom området enligt en 20gradig skala. Eftersom det räcker med att hitta ett (1) bo av exempelvis trädgårdssångare för att arten ska registreras med högsta kriterium, får man ingen uppskattning av hur många par av den aktuella arten som häckar i rutan. Antalet häckande fågelarter inom en ruta ger däremot ett mått på biodiversiteten, vilket lättas översätts med ”områdets fågelrikedom baserat på antal olika arter”.

Bo av trädgårdssångare placerat 0,5 m upp i en unggran i rutan betecknad Vårby (bo med ägg/ungar ger häckningsindicie 20 = det högsta kriteriet).

Den första atlasinventeringens nationella resultat publicerades i boken Svensk fågelatlas. Syftet med denna uppföljande atlasinventering är att jämföra resultaten som nu görs i de olika rutorna i Stockholmsområdet med de resultat som gjordes i den förra kartläggningen, för att bedöma om fågelfaunan genomgått någon förändring under de ca 25 år som passerat sedan sist. Exempel på frågor som kan besvaras av en jämförelse mellan de olika undersökningarnas resultat är följande:

- Häckar Södermanlands landskapsfågel fiskgjusen i lika många rutor i Mälaren och kustområden som tidigare?
- I hur många rutor häckar vitkindad gås och storskarv (exempel på nyetablerade arter som inte häckade här på 1980-talet)?
- Har skogsbruket på Södertörn och i norra delen av länet påverkat antalet rutor med häckande skogsmesar?
- Finns ortolansparven kvar som häckfågel i Stockholmsområdet?
- Kan man höra nattskärnan på lika många lokaler som förr?
- Har det totala antalet arter ökat/minskat i de undersökta rutorna och finns det skillnader mellan biotoper inom Stockholmsområdet, t.ex. skogsrutor kontra skärgårdsrutor?

Första årets inventeringsverksamhet

Inventeringen utnyttjar Artdatabankens fågelrapportsystem Svalan, där alla observationer matas in. Alla observationer, oavsett observatör, där häckningskriterier anges finns samlade för varje inventeringsruta. En ansvarig per ruta bedömer sedan vilken observation med häckningskriterie som skall gälla för en specifik art i respektive ruta. De rutansvariga har utsetts i samråd med lokala fågelföreningar. Antalet bokade, påbörjade och i huvudsak färdiginventerade rutor i rapportområdet per den 30/7 2007 framgår av tabell 1. Inom parentes anges den procentuella andelen.

Bokade	Påbörjade	Färdiginventerade Inventerare	Inventerare
92 (26%)	54 (15%)	21 (6%)	55

Som framgår av tabell 1 behövs flera goda krafter som önskar att ansvara för och inventera en eller flera rutor i Stockholms rapportområde. Om du bokar en ruta så har du även bokat in några fågelrika skådarmorgnar och -förmiddagar under våren/sommaren 2008. Gå till StOF:s webbplats på www.stof.nu och klicka på "Atlasinventering" och vidare på "Atlasrutor" för att kontrollera vilka rutor som är obokade.

Vad har skett i 13 Södertörnsrutor ?

Resultaten från omfattande atlasinventeringar kan endast jämföras på ett korrekt sätt när allt material finns tillgängligt. Indikationer på om förändringar skett i en ruta kan dock utföras om man slumpmässigt väljer några rutor och jämför resultaten vid de två inventeringarna. Inventeringsresultaten från 13 rutor på Södertörn har för detta ändamål valts ut för att undersöka om några förändringar skett sedan förra inventeringen. Dessa rutor kan betraktas som färdiginventerade, men kompletteringar är tillåtna under kommande år, vilket innebär att fler arter och högre kriterier med stor säkerhet kommer att uppnås. De indikationer som presenteras här kan komma att förändras framlänges och ska ses som ett första försök att beskriva vilka arter som ej återfunnits och vilka nykomlingar som registrerats. De utvalda rutorna representerar i stort sett alla skilda biotoper som finns på Södertörn. Skärgård, insjölandskap, skog och jordbruksbygd samt närförorter finns representerade. Ett första mått på förändringar är att ta fram det totala antalet registrerade arter i varje ruta och jämföra det

med föregående inventering. Av de 13 rutorna har 5 ett högre och 8 ett lägre antal arter med häckningskriterie jämfört med förra atlasinventeringen. Medelvärdet per ruta var 98,4 häckande fågelarter vid förra perioden och 94,6 vid denna inventering. Detta bör endast ses som en fingervisning, då medelvärdet för denna inventeringsperiod troligen stiger. I tabell 2 redovisas de 13 olika lokalerna och ett antal fågelarter som ej återfunnits alternativt nyetablerat sig sedan förra atlasinventeringen. De arter som listas nedan hade höga häckningskriterier vid den förra inventeringen, det vill säga säker häckning. De arter som tillkommit fanns inte i rutan vid den förra inventeringen.

Ruta	Arter som ej återfunnits	Nyetableringar
Landsort	roskarl, tobisgrissla, hornuggla	corp, halsbandsflugsnappare, kanadagås
Utö	bergand, skärpiplärka, skrântärna	trana, vitkindad gås, gravand
Älrviken	höksångare, talltita, backsvala	sångsvan, grågås, svarthakedopping
Fållnäs	svartmes, ortolansparv, större strandpipare	knipa, gärdsmyg, gransångare
Herrö	fasan, hämpling	storskarv, grönsångare, dubbeltrast
Sorunda	päruggla, gräshoppsångare, skäggdopping	vaktel, hussvala, duvhök
Grödby	småfläckig sumphöna, skrattmå, mindre hackspett	knipa, raphhöna, hämpling
Gudby	sparvuggla, härmsångare, enkelbeckasin	snatterand, strandskata, steglits
Utlida	tjäder, nötkråka, göktyta	knölsvan, vattenrall, mindre hackspett
Vinaren	svarthakedopping, backsvala, törnsångare	sångsvan, hämpling, tamduva
Huddinge	bivråk, hornuggla	storlom, knipa, mindre korsnäbb
Vårby	brunand, domherre, mindre strandpipare	buskskvätta, dubbeltrast, ängspiplärka
Vällinge	orre, järpe, gulärta	grågås, smådopping, talltita

Som framgår av tabell 2 är det ett stort antal arter som inte återfunnits i de undersökta rutorna sedan förra inventeringen, men det är även många arter som etablerat sig under den period som gått. Några direkta slutsatser kan inte dras från ett så här litet material, men ugglor och skogshöns har försvunnit i flera rutor. Av nygamla arter som återtagit häckningsrevir i Stockholmsområdet märks corp och storskarv. Från nordligare nejder kommer sångsvan och trana som nu etablerat starka stammar under två decennier. Exempel på sydliga inflyttare är halsbandsflugsnappare och gransångare av sydlig ras.

Har härmsångaren (*Hippolais icterina*) behållit ställningarna på Södertörn?

För att få en uppfattning om en specifik arts relativa förekomst som häckfågel nu jämfört med den förra inventeringen valdes slumpmässigt härmsångaren (*Hippolais icterina*) ut. Av de 13 rutor på Södertörn som betecknas som färdiginventerade fann man under 2007 sjungande härmsångare i nio rutor. De registrerade häckningskriterierna fördelades enligt tabell 3 nedan.

I tabell 3 jämförs även årets resultat med det samlade resultatet från identiska rutor vid förra inventeringen.

Tabell 3. Häckningskriterier för härmsångare i 13 Södertörnsrutor åren 1974-1986 jämfört med 2007

	Möjlig (2-4)	Trolig (5-9)	Säker (10-20)	Totalt antal revir
Atlas 1	2	2	1	9
Atlas 2	6	6	1	9

Resultatet från de 13 rutorna där något häckningskriterie registrerats visar att minst kriterie 3 (sjungande hanne) registrerades i 69 % av rutorna. När inventeringarna slutförts kommer det att bli synnerligen intressant att jämföra alla rutor och se om tendensen att härmsångarna i Stockholm finns i lika många rutor nu som vid första atlasinventeringen står sig. Denna jämförelse och en mängd andra kan utföras när inventeringsresultatet är komplett för rapportområdet.

En skönsjungade härmsångare (*Hippolais icterina*) är en inte helt vanlig syn i Stockholms rapportområde. Den här revirhävdande fågeln fotograferades i ruta Vårby under juni 2007.

Ett hjärtligt tack från Atlasansvarige och StOFs styrelse till er alla som bidragit med sin skådartid och sina kunskaper i atlasinventeringen under år 2007. Ni är varmt välkomna att under 2008 boka nya rutor och bidra med rapporter med häckningskriterier från rutor som ej är färdiginventerade.

Atlasansvarig i Stockholms rapportområde

Tomas Viktor
Gränsholmsbacken 10
127 44 Skärholmen